

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА
ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

ДОКЛАД

ОТ

ПЪРВОНАЧАЛНО ПРОУЧВАНЕ И ИЗСЛЕДВАНЕ НА АКТУАЛНАТА СИТУАЦИЯ НА УЯЗВИМИТЕ ГРУПИ В ОБЩИНА БРАЦИГОВО

„АРАХНА“

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА
ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

СЪДЪРЖАНИЕ:

- 1. ВЪВЕДЕНИЕ;**
- 2. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДЕМОГРАФСКОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА БРАЦИГОВО, С ФОКУС С. ИСПЕРИХОВО И ГРАД БРАЦИГОВО;**
- 3. ДЕФИНИРАНЕ НА ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА УЯЗВИМИ ГРУПИ;**
- 4. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ УЯЗВИМИ ГРУПИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНАТА И В ЧАСТНОСТ В С. ИСПЕРИХОВО И ГРАД БРАЦИГОВО;**
- 5. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПОТРЕБНОСТИ, ПРЕД КОИТО СА ИЗПРАВЕНИ УЯЗВИМИТЕ ГРУПИ В ОБЩИНА БРАЦИГОВО И В ЧАСТНОСТ В С. ИСПЕРИХОВО И ГРАД БРАЦИГОВО;**
- 6. ИЗСЛЕДВАНЕ И АНАЛИЗ НА НОРМАТИВНИ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ, КАСАЕЩИ УЯЗВИМИТЕ ГРУПИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА БРАЦИГОВО;**
- 7. ИЗТОЧНИЦИ.**

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящото проучване е част от проект „ПИЛОТЕН МОДЕЛ ЗА СОЦИАЛНО – ИКОНОМИЧЕСКА И ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНТЕГРАЦИЯ НА УЯЗВИМИ ГРУПИ В ОБЩИНА БРАЦИГОВО”, Договор № BG05M9OP001-2.018-0030-C01, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020, съфинансирана от Европейски социален фонд на Европейски съюз.

ОБЩАТА ЦЕЛ на проекта е да подобри социалното включване и осигури трайна интеграция чрез пилотиране на модел за социално-икономическа интеграция на ромската общност в община Брацигово, село Исперихово. Проектът се фокусира върху образованието и повечето дейности по двете програми ще се случват в ОУ "Христо Ботев".

СПЕЦИФИЧНИТЕ ЦЕЛИ са съобразени с Общинския план за интеграция на ромите (ОПИР) и Стратегията за развитие на социалните услуги (СРСУ).

по ОП РЧР:

- Да подпомогне интеграцията на пазара на труда на ромската общност в общината - Приоритет Заетост, Цел 1 от ОПИР
- Да подобри достъпа да образователни услуги за РДР - Приоритет Образование, цел 1, мярка 1.1 от ОПИР и Цел 1.1 от СРСУ
- Да подобри достъпа до социални и здравни услуги -Приоритет Здравеопазване, Цели I, II, IV и VI от ОПИР и Цел 1 и 3 от СРСУ
- Да развие капацитета на ромската общност -Приоритет Култура и медии, Цел 3, мерки 1,2,3,4 на ОПИР и Цел 1 на СРСУ

по ОП НОИР:

- Да подкрепи соц. включване на деца/ученици от ромската общност в общ. Брацигово/с. Исперихово чрез осигуряване на достъп до образование и обучение -Приоритет Образование, Цели 1,2,3, мерки 1.1, 2.1, 3.1, 3.2 и 3.3 на ОПИР и Цел 1.1 на СРСУ

ЦЕЛ на задачата:

Целта на тази задача е да се проучи и изследва актуалната ситуация на уязвимите групи в община Брацигово към момента на стартиране на дейностите по проекта с цел да бъдат зададени базови стойности, спрямо които ще бъде измерен ефекта от внедряването на модела в община Брацигово след приключване на проекта.

ОПИСАНИЕ на задачата:

Извършване на изследване и прочуване чрез изпълнението на следните задачи:

- Обща характеристика на демографското състояние на населението на община Брацигово, с фокус с. Исперихово и град Брацигово.
- Дефиниране на определение за уязвими групи.
- Идентифициране на съществуващите уязвими групи на територията на общината и в частност в с. Исперихово и град Брацигово.
- Идентифициране на основните проблеми, пред които са изправени уязвимите групи в община Брацигово и в частност в с. Исперихово и град Брацигово.
- Изследване и анализ на нормативни и стратегически документи, касаещи уязвимите групи на територията на община Брацигово.

МЕТОДИ за реализиране на изследването:

- Използвани са методите на кабинетното проучване, Десктоп ризърч; Анализ и синтез; Проучване на база данни; Проучване на документи и други приложими за целите на изследването.

2. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДЕМОГРАФСКОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА ОБЩИНА БРАЦИГОВО, С ФОКУС С. ИСПЕРИХОВО И ГРАД БРАЦИГОВО.

2.1. Брой на населението

Динамиката на населението в Република България през последните 10 години се характеризира с негативни тенденции. Основните фактори, влияещи на демографските процеси, са отрицателният естествен прираст, вътрешната и външната миграция. Те са следствие от социално-икономическите проблеми в развитието на страната. Населението в брациговска община също намалява, аналогично на тенденциите в страната, видно от информацията в таблиците по долу.

Територията на община Брацигово обхваща 7 населени места, които включват град Брацигово и селата Равногор, Розово, Жребичко, Исперихово, Козарско и Бяга. Към 31.12.2018 по данни на НСИ, населението на община наброява 8530 души, като от тях 3 733 души живеят в град Брацигово, а останалите 4 797 души живеят в селата в общината. Средната гъстота на населението в Брацигово е 38,59 души/км².

В таблицата по-долу са дадени сравнителни данни за община Брацигово от резултатите на различните преброявания през годините.

Таблица 1: Разпределение на населението по населени места.

№	Населено място	Период					
		2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2011 г.	2018 г.
1	гр. Брацигово	4 615	4 563	4 615	4 530	4344	3733

2	с. Бяга	1 494	1 469	1 494	1 463	1400	1241
3	с. Исперихово	2 050	2 056	2 050	2 067	2128	1937
4	с. Козарско	1 037	1 025	1 037	972	885	750
5	с. Жребичко	96	92	96	90	70	47
6	с. Розово	564	549	564	523	647	365
7	с. Равногор	869	829	869	782	470	457
Общо		10 725	10 583	10 725	10 427	9 945	8 530

Общо за периода 2006 – 2009 г. населението на общината намалява с 298 души, а за периода 2011 - 2018 година, броят му намалява значително с близо 1 400 души, дължащо се на отрицателния естествен прираст и повишаващата се миграция на населението.

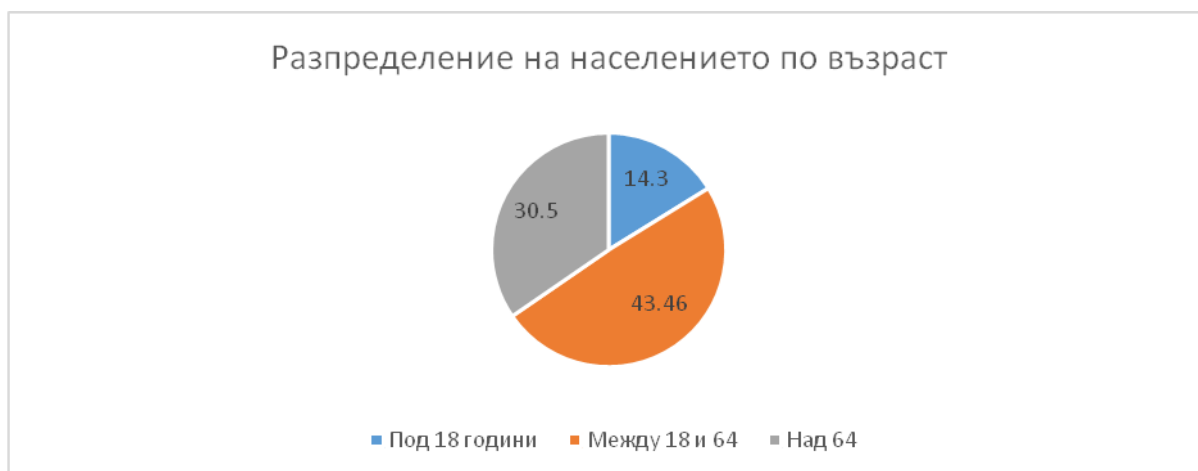
Таблица 2: Разпределение на населението в община Брацигово по пол и активна възраст

Населено място	Общо население	Мъже	Жени	Население до 18 години	Население в активна възраст		Население в пенсионна възраст	
					Жени до 60 г.	Мъже до 63г	Жени над 60 г.	Мъже над 63 г
Общо за общината	8530	4198	4322	1218	2105	2604	1618	985

Лицата под 18-годишна възраст в община Брацигово са 1218 или 14,3%. Населението във възрастовата група 18 - 64 години е 3723 (43.46%), което е под средното за област Пазарджик (60,1%) а лицата на 65 и повече навършени години са 2603 души (30.5).

Налице е тенденцията, характерна както за областта, така и за страната като цяло, към застаряване на населението и Брацигово не прави изключение.

Фигура 1: Разпределение на населението на община Брацигово по възраст към 31.12.2018 г.

2.2. Естествен и механичен прираст

Естественият прираст на населението се формира от раждаемостта и смъртността /Таблица 3/.

Раждаемостта като процес, определящ количественото нарастване на населението на територията на община Брацигово през последните години е с тенденция на намаляване. В общината през 2011г. са родени 81 деца, а през 2018 г. 68 (0,068%) деца.

Коефициентът на раждаемостта в страната на страната през 2018 г. е (8,9 ‰), а за област Пазарджик също (9,4 ‰) като по този показател районът е много под средните за областта и страната.

Смъртността е със сравнително по-високи стойности от раждаемостта през последните няколко години. През 2011 г. в общината са умрели 184 д, а през 2018 г. 169 д. Съществени фактори, оказващи негативно влияние върху прираста на населението са и условията на живот и труд, здравеопазване, заболяемост и др.

Таблица 3: Смъртност и раждаемост на територията на община Брацигово

Смъртност	(брой)							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо
Брацигово	184	179	181	167	165	172	170	169
Раждания	(брой)							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо
Брацигово	81	90	65	69	78	66	78	68

Източник: НСИ

Стойностите на естествения и механичния прираст на територията на община Брацигово за периода 2007 – 2014 г. са устойчиво отрицателни (таблица 22). Отрицателният естествен прираст се дължи предимно на влошената демографска структура, резултат от значителното превишение на застаряващото население спрямо дела на населението в младите възрастови групи, което определя наличието на по-висока смъртност и ниска раждаемост.

Таблица 4: Естествен механичен прираст на община Брацигово

Естествен механичен прираст	(брой)							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо
Брацигово	-103	-89	-116	-98	-87	-106	-92	-101

Източник: НСИ

Миграционните процеси, ниската раждаемост и повишената смъртност през изминалия период 2011-2018г. следват промените и в териториалното разпределение на населението. То е индикатор за задължителна работа и живот в града и селата. При липса на активна инвестиционна политика в селата тези различия все повече се задълбочават. Периферните населени места се обезлюдяват, съществуват трайни тенденции за миграция към по-големи градове и емигриране в чужбина.

В процеса на механично движение по-голяма част от мигриращото население се насочва към общинския център и големите градове. Сериозен проблем за икономическото развитие на общината може да създаде процеса на обезлюдяване на селата в средносрочен период /таблица 5/.

Таблица 5: Механичен прираст на населението на територията на община Брацигово

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Община Брацигово	-17	-29	-56	-23	-1	-104	-52	-52

Източник: НСИ

Миграционният баланс за периода 2011 – 2018 г. е отрицателен – 334 души. През 2016 г. коефициентът на механичен прираст е с най-високи отрицателни стойности причина, за което е нарастващата безработица на територията. За 2018 година заселилите се на територията на общината са 110, докато броят на изселилите се е 162 души. Миграциите на населението се осъществяват най-често от населението в трудоспособна възраст с цел образование, работа или е продиктувано от семейни причини.

2.3. Етническа структура на населението

Етническият състав на населението на територията е изключително разнородно, като включва и малцинствени групи. В религиозната структура на населението различията също са големи. Преобладава населението с източно-православно вероизповедание. Данните за етническото разпределение на населението територията на общината са представени в таблица 6, като данните са взети от проведеното Национално преброяване през 2011 година.

Най-многобройна е българската етническа група, съставляваща 89,7% от населението, на второ място е турската етническа група, съставляваща 7,6% от населението, следвана от ромската – с 4,6%. Макар данните от преброяването да сочат относително нисък брой на населението от ромски произход, по неофициални данни броят на ромите в община Брацигово към настоящия момент е значително по-голям – налице е тенденция голяма част от ромското население на община Брацигово да се самоопределя и съотнася към турския етнос. Етническата група на децата е определена от родителите. По данни на ГРАО, броят на ромите на територията на общината е около 1000 души.

Таблица 6: Разпределение на населението по етнически групи към 2011 година

Етническа група	Общо	Възраст (в навършени години)							
		0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 и повече
Община Брацигово	9648	845	928	1137	1033	1276	1328	1444	1657
Отговорили	8768	683	778	1012	937	1162	1241	1362	1593
Българска	7652	418	561	808	776	1045	1151	1322	1578
Турска	650	121	129	124	106	72	52	28	18
Ромска	395	107	88	77	52	41	23	5	
Друга	29				3	4	15	4	
Не се самоопределят	42	37						3	
Неотговорили	880	162	150	125	96	114	87	82	64

В религиозно отношение близо 74,5% изповядват източноправославна религия, следвани от 4,9 %, изповядващи мюсюлманска религия, не се определили 3,2 % от анкетираните.

В таблица 7 е показано разпределението на населението по вероизповедание и възраст.

Таблица 7: Данни за населението в община Брацигово по вероизповедание и възраст

Община Брацигово, Вероизповедание	Общо	Възраст (в навършени години)							
		0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 и повече
Община Брацигово									
Отговорили	7385	436	613	819	785	984	1076	1218	1454
Източноправославно	6360	280	475	657	635	867	974	1114	1358
Католическо	25					4	6		
Протестантско	219	18	37	26	41	22	25	24	26
Мюсюлманско	349	51	67	73	56	40	31	21	10
Друго	5								

Няма	147		14	27	16	18	18		26
Не се самоопределя	280	80	19	35	33	32	21	35	25
Неотговорили	2263	409	315	318	248	292	252	226	203

От обявилите се в община Брацигово като източноправославни 6360 души, най-голяма част /1358 лица/ попадат във възрастовия интервал 70 и повече години. Сходни са стойностите в останалите два интервала – 20-29г. – 657 лица и 30-39г. – 635 лица.

При мюсюлманите, най-високи стойности се наблюдават във възрастовата група 20-29г. -73 лица. Аналогични стойности са налице във възрастовите групи - 0-9г. – 51 лица, 10- 19г. – 67 лица, 30-39г. – 56 лица. Вероизповеданието на децата е определено съгласно вероизповеданието на родителите.

2.4. Образователна структура на населението

Равнището на образование на населението определя облика на всяка съвременна страна, играе важна икономическа и социална роля в настоящето и бъдещето.

НСИ. Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 година. Справочник област Пазарджик. София, 2012 г.

При последното преброяване относителният дял на неграмотните лица (неумението да се чете или пише) в област Пазарджик е 2.6% от населението на 9 и повече навършени години. Жените са с по-висок относителен дял на неграмотните (3.1%) в сравнение с мъжете (2.2%). С най-нисък относителен дял на неграмотното население в областта е община Стрелча (0.7%), следвана от общините Белово (0.8%) и Панагюрище (1.1%). Най-неблагоприятно по отношение на грамотността е положението в община Пещера, където относителният дял на неграмотните е 3.9%, следвана от общините Брацигово (3.4%) и Пазарджик (3.1%).

2.5. Икономическа активност

Икономически активното население обхваща всички лица на 15 и повече навършени години, които са заети или безработни. Лицата под 18-годишна възраст в община Брацигово са 1218 или 14,3%. Населението във възрастовата група 18 - 64 години е 3723 (43.46%), което е под средното за област Пазарджик (60,1%) а лицата на 65 и повече навършени години са 2603 души (30.5%). Коефициентът на безработица за община Брацигово за 2018 година е 13,3%. Икономическата криза се отрази тежко на икономиката на гр. Брацигово и засегна особено тежко ромите. Понастоящем икономически активни са 8375 от тях 855 регистрирани безработни. Голяма част от тях са роми. Голям е броя на безработните роми, които не са регистрирани в Бюрото по

труда и не търсят активно работа. Голямата част от ромите нямат придобита степен на професионална квалификация (въпреки, че притежават съответните професионални умения), което затруднява тяхното наемане.

Извършвайки анализ на **демографските тенденции**, могат да се направят следните изводи:

- Забелязва се ярко изразена тенденция на намаление на населението на Община Брацигово. Причината е, че в резултат на влошените условия на живот в България се забелязва тенденция към увеличаване на смъртността, като същевременно намалява раждаемостта. Демографският прираст на населението на общината е отрицателен. Наблюдава се тенденция на миграция на работоспособното население, търсещо по-добри условия на труд.
- В периода 2011 г.- 2018 г. се наблюдава тенденция на застаряване на населението.
- От приложените графики се виждат промените в съотношението на населението в различните възрастови граници, съгласно която относителния дял на населението в трудоспособна възраст е стабилна величина, раждаемостта намалява, намалява и относителния дял на населението в пенсионна възраст, което довежда до отрицателен прираст на населението в общината.
- Равнището на безработица е изключително динамична величина и е в пряка зависимост от развитието и преструктурирането на икономиката в общината, която силно влияе върху обхвата и структурата на безработицата. През последните няколко години на пазара на труда се диференцират групи от безработни лица, чието устройване на работа е значително затруднено. Основни проблеми в общия случай са социалната изолация, липса на трудов опит или квалификация, загубата на трудови навици, ниската мотивация за работа, трайно

намалена или загубена работоспособност в следствие на заболяване, ангажираност в семейството – особено за самотните родители, майки на малки деца и такива, които се грижат за болни роднини и инвалиди. „

3. ДЕФИНИРАНЕ НА ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА УЯЗВИМИ ГРУПИ

Уязвими са онези лица и групи от хора, които търпят ограничения по отношение на участието им в социалния живот и ползването на социални права. Уязвимите групи не успяват да получат достъп или да се възползват от възможностите, които предлагат обществото и икономиката и стават жертва или попадат в ситуация на риск от маргинализиране и социално изключване. Причините за това са различни и разнообразни като: живот в крайна бедност или ниски доходи и материални лишения; влошени финансови условия; социални и психологически фактори; недостъпна среда; здравни и възрастови проблеми; липса или недостатъчни социални умения и образование; отношение към тях, основано на предразсъдъци; липса, ограничен достъп или неадекватни услуги и т.н.

4. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ УЯЗВИМИ ГРУПИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНАТА И В ЧАСТНОСТ В С. ИСПЕРИХОВО И ГРАД БРАЦИГОВО

Идентифицираните уязвими групи на територията на община Брацигово и в частност в с. Исперихово и град Брацигово са:

- Деца в риск
- Деца, настанени в услуги от резидентен тип
- Пълнолетни лица с увреждания
- Самотни възрастни хора
- Роми

Уязвима група „Деца в риск“ – 73 броя

В тази група влизат следните подгрупи:

- Деца, отпаднали от училище – 6 броя;
- Деца от социално слаби семейства, самотни родители и многодетни семейства – 53 броя;
- Деца с увреждания – 17

Децата в риск са една изключително обширна група, която включва деца с различно по своето естество проблеми. Не може да бъде определена етническата принадлежност на децата, тъй като проблемите са резултат по-скоро на социалния им статус.

Основните рискови фактори пред тази уязвима група са:

- Риск от социална изолация;
- Формиране на девиантно поведение;
- Изграждане на асоциални личности, които в бъдеще ще бъдат проблем за обществото;
- Намаляване на възможностите за самостоятелен и независим живот;
- Задълбочаване на увреждане – при деца с увреждания.

Уязвима група „Деца, настанени в услуга от резидентен тип“ – 53 броя

Тази уязвима група включва общо 53 деца, настанени в следните социални услуги:

- Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания с капацитет 15 места. Капацитетът е запълнен на 90%
- Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания с капацитет 15 места. Настанени са 13 деца.
- Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания с капацитет 10 места. Настанени са 13 деца. Потребители на центъра са 7 деца.
- Преходни жилища – 2 броя с капацитет 16 места. От услугата се възползват 13 потребители.
- Наблюдавано жилище с потребители 6 лица.

Основните рискови фактори пред тази уязвима група са:

- Риск от изграждане на асоциални личности;
- Формиране на девиантно поведение;
- Липса на възможностите за самостоятелен и независим живот;
- Липса на качества за конкурентоспособност;
- Невъзможност сами да организират ежедневието си;
- Затруднена социална адаптация;
- Влошаване на здравословното състояние като цяло, поради липсата на достатъчно грижи.

Уязвима група „Пълнолетни лица с увреждания“ – 641 лица

Лица с физически увреждания	144
От тях лица със сензорни увреждания	93
Лица с множествени увреждания	232
Лица с умствена изостаналост	24
Лица с психични заболявания	59
Деменция	3
Онкологични заболявания	86

Основните рискови фактори пред тази уязвима група са:

- Риск от социална изолация;
- Риск от задълбочаване на увреждането;
- Липса на възможност за самостоятелен и независим живот.

Уязвима група „Самотни възрастни хора“ – 668 лица

Тази група включва мъже над 63 години и жени над 61 години

Основните рискови фактори пред тази уязвима група са:

- Риск от социална изолация;
- Липса на възможност за самостоятелен и независим живот.
- Изпадане в депресивни състояния, придружени с мисли за безполезност;
- Невъзможност да организират сами ежедневието си;
- Затруднена социална адаптация;
- Влошаване на здравословното състояние, изпадане в безпомощност.

Уязвима група „Роми“

Според данни от общината¹ в Брацигово живеят 10041 души, от които 2000 са роми, което представлява 19,9 % от населението. Ромите са съсредоточени в две от селищата - центъра на общината - гр. Брацигово и с. Исперихово. За ромското малцинство са налице и специфични проблеми, затрудняващи качествено образование и равнопоставена интеграция:

- Затруднена адаптация на децата от ромски произход в детската градина и началното училище;
- Незадоволително усвояване на преподавания учебен материал поради недостатъчно владеене на български език;
- Недостиг на квалифицирани учители, познаващи ромската култура;
- Ниска степен на грамотност и квалификация на възрастните роми;
- Бедността като фактор за нередовното посещаване и прогресиращо увеличаване броя на отпадналите ученици;

¹ Източник: Общинска програма за интеграция на ромите в община Брацигово 2012-2015г.

- Много ромски деца отпадат от училище преди да придобият основно образование. Този проблем е сериозен за компактното население в общината, като особено остро се проявява в с. Исперихово, където не всички деца посещават средишно училище;
- В голямата си част ромските деца не посещават детска градина;
- Малък е броят на ромските младежи, които се обучават в средни училища и университети;
- Трайна тенденция за превръщане на децата от ромски произход в реален криминогенен фактор.

Икономическата криза от края на предходното и началото на настоящето десетилетие се отразява тежко на икономиката на гр. Брацигово и засяга особено тежко ромите. Понастоящем икономически активни са 8375 като от тях 855 са регистрирани безработни, повечето, от които са роми. Голям е и броят на безработните роми, които не са регистрирани в Бюрото по труда и не търсят активно работа. Голямата част от ромите нямат придобита степен па професионална квалификация (въпреки, че притежават съответните професионални умения), което затруднява тяхното наемане. Понастоящем се наблюдават негативни тенденции, свързани със здравословното състояние на лицата от ромски произход: висока заболяемост, висока смъртност, ниска продължителност на живот. Проблемите се усложняват от малкия брой осигурени лица от ромски произход, което затруднява достъп до качествени здравни услуги.

Според „Доклад по проучване за състоянието и бариерите пред достъпа до здравни услуги на уязвими групи - деца от 0 до 3 г., техните семейства и бременни жени“² ситуацията в разглежданата територия е следната:

Село Исперихово е едно от големите села на община Брацигово с население от около 2300 души, половината от които са роми. Кметът на селото се гордее с това, че хората са работни и практически няма безработица. Кражби и битова престъпност в селото няма – според всички интервюирани ромите са работливи и добре интегрирани. Голяма част от населението, включително ромите се занимава със земеделие. Ромите обаче работят инцидентно, без договор или като самонаети в земеделието. Това ги лишава от социални и здравни осигуровки и ограничава достъпа им до здравни грижи. Иначе в района има големи работодатели, които обаче търсят хора за постоянна работа на пълен работен ден. Крайно бедни в селото почти няма.

Социалната инфраструктура съответства на големината на населеното място – има училище с около 180 деца, детска градина и детска ясла с 90 деца. Социалните служби посещават селото веднъж месечно. НПО няма, но има активно читалище и пенсионерски клубове. Социален патронаж също няма, тъй като няма интерес за регулярно получаване на храна. Интервютата, проведени с персонала на детската градина извеждат проблеми, сходни с останалата част на страната, сред които най-големите трудности са със събирането на таксите, намаляващия брой деца (което съответно води до по-нисък бюджет) и нередовните посещения на някои ромски деца. Иначе от 84 деца, в детската градина, 70 са роми. Според персонала те са добре

² Докладът е разработен от „Агенция за социално-икономически анализи“ в изпълнение на проект „За равно начало в ранното детство“ на Фонд за превенция на престъпността – ИГА, финансиран от Фондация „Тръст за социална алтернатива“ (ТСА).

интегрирани и показват отлични резултати. Ромските деца обаче също намаляват, заради растящата миграция.

Здравната грижа в Исперихово е представена от един общопрактикуващ лекар и двама зъболекари. В детската ясла също има 2 медицински сестри, които обслужват при нужда и децата от детската градина. Лекари - специалисти в селото няма, въпреки, че има добър сграден фонд за това – налице е бивш здравен център в центъра на Исперихово. На посещения в селото идва само дерматолог. За останалите специализирани прегледи хората от Исперихово пътуват до Пещера, Пазарджик или Пловдив, което увеличава разходите им. Когато лицето не е осигурено, какъвто е най-често статуса на ромите, пътуването за един специализиран преглед заедно с таксите може да излезе около 30 лв.

Здравните проблеми са доминирани от неосигуряването на ромите. По данни на ОПЛ разпределението на осигурителния статус на цялата практика, която наброява около 2000 души е следното: В активната възрастова група, в която лицата се осигуряват сами, 990 лица са неосигурени и 900 са осигурени. Всички неосигурени са роми. Останалите лица в практиката са пенсионери и деца, които се осигуряват от държавата. Според ОПЛ здравната картина в селото е благоприятна. Имунизационният обхват е добър. Доверието към здравната служба е високо. Като цяло основните здравни проблеми в селото са липсата на достъп до специализирана помощ и високия дял на неосигурени лица, което оскъпява здравната грижа и натоварва системата.

В същия доклад има данни и за **община Брацигово** като цяло:

Според написаното в него гр. Брацигово е общински център на Община Брацигово с население около 3500 души, 1000 от които роми (по оценка на здравния медиатор и общинската администрация).

Социалната инфраструктура е институционално представена от 2 детски градини, 1 начално и 2 средни училища. Налице са добре развити социални услуги, включително КСУДС (комплекс за социални услуги за деца и семейства), ЦОП (център за обществена подкрепа), Дневен център за деца и младежи с увреждания от 3 до 18 г., два Центъра за настаняване от семеен тип, Наблюдавано жилище за 6 лица, Център за работа с деца. Всички социални услуги се изпълняват и управляват от общината, а не от НПО или други договорени изпълнители. Подобно на Исперихово, интервюираните лица, включително здравния медиатор и хора от махалата твърдят, че ромите тук са добре интегрирани, работят, говорят български и не са свързвани с битовата престъпност. Подобно на останалите махали налице е огромна миграция и обезлюдяване. Според здравния медиатор в махалата от 1000 души, 70% са в чужбина, като са мигрирали предимно младите и работливите хора.

Здравната мрежа се състои от 3-ма ОПЛ и Спешна помощ. Въпреки, че е общински център тук също няма стационарни специалисти, които да предоставят специализирани медицински услуги. Налице е наличието на голяма сграда на бивша поликлиника, която обаче днес се обитава само от ОПЛ и наематели извън здравеопазването на горния етаж. Както и в с. Исперихово, хората от Брацигово пътуват до Пещера, Пазарджик или Пловдив, за да ползват специализирана доболнична помощ.

Общинската администрация подкрепя идеята на с. Исперихово за създаването на здравен център, който да е посещаван регулярно от специалисти, като се надява той да се ползва и от

Брацигово. Иначе общината не разполага със своя здравна програма, нито има финансиране за това. Тя е подпомагала само логистично кампания на НПО и частни сдружения, свързани с превенция на някои заболявания.

По отношение на осигуряването, картината е идентична като в останалите ромски квартали. Броят на осигурените е не-повече от 10%. Според ОПЛ, дори и да се инвестира в здравен център за специалисти, при текущото ниво на осигуряване ще е трудно той да се финансира и поддържа устойчиво чрез прегледи по здравната каса. Още повече при липсата на достатъчен брой направления се губи напълно смисъла от привличането на лекари - специалисти. При заболявания хората от махалата заплащат частни прегледи, а тези които нямат възможност разчитат на помощ от близки или на доброволна помощ от ОПЛ и лекарите специалисти. Според ОПЛ, при нарастващата миграция в квартала са останали именно тези с по-ниски финансови възможности. Изключително недостатъчен е броят на отпусканите направления – 60 за 2000 на месечна база. Иначе като цяло здравната картина на децата в изследваната практика в Брацигово е сравнително добра.

В заключителната част от доклада е посочено, че ромите от Исперихово и района на Брацигово се различават от други роми в региона с някои положителни социални характеристики като заетост в земеделието, самостоятелна заетост или дори ежедневна трудова миграция до големите градове. От друга страна голяма част от трудоспособното население е мигрирало трайно. Сред основните проблеми са липсата на социални и здравни осигуровки, лимит на отпусканите направления и липсата на достъп до грижа от медицински специалисти. Констатира се, че като цяло взаимодействието между доставчиците на здравни услуги, местните власти и останалите институции в здравната мрежа е незадоволително.

На основата на събраните данни и направените анализи, отчитайки ограниченията и спецификата на проучването, авторите на доклада правят следните основни препоръки към местните и националните институции, които засягат населението в разглежданата територия:

- Необходимо е местните власти да излязат извън ролята си на наемодател по отношение на доставчиците на първичната извънболнична помощ и да предоставят систематична подкрепа, спрямо своите възможности;
- Малките местни програми за здравна профилактика могат да бъдат ефективни само ако са координирани с национални здравни програми за здравна профилактика;
- Препоръчват се инвестиции в специализираната извънболнична помощ в малките населени места;
- Необходимо е да се предприемат мерки за подобряване на осигурителния статус сред ромите като по възможност се насърчава наемането на работа чрез регулярния трудов пазар.

5. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ПОТРЕБНОСТИ, ПРЕД КОИТО СА ИЗПРАВЕНИ УЯЗВИМИТЕ ГРУПИ В ОБЩИНА БРАЦИГОВО И В ЧАСТНОСТ В С. ИСПЕРИХОВО И ГРАД БРАЦИГОВО.

Описаните по-горе проблеми са разпределени по отношение на различните уязвими групи, идентифицирани на територията на общината. Трябва да се подчертае обаче, че значителен брой лица попадат в повече от една категория „уязвима група“. По отношение на целевите групи на проекта, а именно представители на ромския етнос, на преден план излизат проблеми, свързани както с реализацията на пазара на труда, така и със сферите на образованието и здравеопазването. Това предполага холистичен подход към предлагането на решения за преодоляване на дефицитите посредством интегрирани мерки в общността.

Гореописаните проблеми спомагат да се идентифицират конкретни нужди и потребности, върху които следва да се фокусират специалистите, реализиращи дейностите по ОП РЧР и ОП НОИР в Исперихово и Брацигово.

Деца и ученици от ромски произход:

Сред основните потребности на тази целева група се открояват:

- липса на адекватни социални умения на децата във възраст за задължителна предучилищна подготовка. Като резултат от по-слабата посещаемост на детска градина от децата от ромски произход, и особено по отношение на онези, чиито майчин език не е български, се наблюдава недостатъчна степен на социализация;
- недобро владение на български език, особено при турскоговорящата част от ромската етническа група, която е преобладаваща в село Исперихово. Липсата на умения за разбиране и говорене на официалния за страната език води до трудности в усвояването на учебния материал още на етап задължителна предучилищна

подготовка. При липса на подходящи мерки за преодоляване на проблема, той се задълбочава в училищния етап от задължителното образование. Несправянето с изискванията и задачите в рамките на образователния процес води до фрустрация и понижена мотивация у децата, чувство за малоценност и неспособност за пълноценна реализация. Това е и водещият субективен фактор за ранно отпадане от системата на образованието.

- пропуски и дефицити в усвояването на учебния материал е друга потребност, която е следствие от проблемите с адаптацията на децата от ромския етнос към образователния процес. Първоначалното проучване на потребностите на учениците при много от тях демонстрира недобро справяне с различни учебни предмети освен българския език: математика, история, география и др. В отсъствието на възможности за интензивни допълнителни занимания за децата възниква риск от занижаване на изискванията на учителите към тях, което от своя страна институционализира по-ниско качество на публичната услуга „образование” спрямо учениците от етническите малцинства.
- нередовното посещение на детска градина и училище е проблем, свързан не само с нагласите на родителите към образованието на децата, но и с привлекателността на образователните институции и процес. Налице е потребност от привличане и задържане на децата в учебните заведения посредством различни извънкласни форми, които да бъдат както интересни, така и полезни за децата, да развиват социалните и комуникативните им умения, да ги предразполагат към здравословен начин на живот и да ги подпомагат в изграждането на визия за житейска реализация.

Пълнолетни лица от ромските общности в Брацигово и Исперихово:

Потребностите на пълнолетните лица от ромски произход на територията на Брацигово и Исперихово също демонстрират взаимосвързаност:

- Ниското ниво на образование на ромското население в сравнение с етническото мнозинство значително ограничава възможностите му на пазара на труда. След обвързването на редовното посещаване на образователна институция с получаването на детски надбавки се наблюдава повишаване на броя на лицата от ромски произход, които се задържат в училище и успяват да завършат основно образование. Въпреки че понастоящем повечето от младите роми отговарят на формално изисквания образователен минимум (посещавайки училище във възрастта за задължително образование), те отпадат много скоро след като достигнат края на формално изискваното задължително образование и не получават подходяща квалификация за пазара на труда. Явна е потребността от изграждане на подходящи социални умения, които да създадат мост между образователния сектор и пазара на труда, който да отчита дефицитите при представители на целевата група, които вече са извън възрастта за задължително образование.
- Тясно свързана с гореописаната потребност е и нуждата от повишаване на пригодността за заетост на безработните. Това би следвало да включва различни интервенции като обучения, пряко създаване на работни места, субсидии за работни заплати. Необходимо е обучението да бъде съобразено с индивидуалните умения и адаптирано към нуждите на местната икономика. Земеделието, дървообработването и преработвателната промишленост, в частност на земеделска и животновъдна продукция са традиционните икономически отрасли в общината, на които следва да се заложи при реализирането на мерки за интеграция на тази уязвима група на пазара на труда.
- При изследването на потребностите не може да не бъде отчетена и недостатъчната и недобре представяна информация за търсещите работа относно разкриването на работни места, както и целенасочени услуги (кариерни консултации, консултации за писане на автобиографии и др.), както и търсене на работа за безработни. Една от

добрите практики от последните години е дейността на специализираните трудови посредници, имащи опит и познания в работата с тази целева група.

- Като допълнителен дефицит може да се изведе и ниската мотивация на лицата от целевата група, и особено онези, които са трайно безработни. Липсата на реализация и перспективи за такава водят до обезкуражаване и неактивност на пазара на труда. Необходимостта от подкрепа в процеса на започване и поддържане на трудова заетост също е ясно изразена, заради липсата на трудови навици и умения при тези, които до момента не са били в редовна заетост.
- Успешната трудова, а и житейска реализация, предполага отстраняването на всички съпътстващи бариери пред лицата от целевите групи. В тази връзка особено явно е отсъствието на специализирани социални услуги в село Исперихово, в което за разлика от общинския център гр. Брацигово няма нито една делегирана от държавата дейност. Липсата на подкрепа от социално естество, за адекватна оценка на индивидуалните потребности, на мерки консултиране, насочване и подпомагане на семействата води до допълнителни затруднения при намирането на работа.
- Тясно свързана с нуждата от социална услуга с консултативен и насочващ характер е и необходимостта от интегриране на социалния и здравния аспект от функционирането на личността. В тази насока се наблюдават негативни тенденции сред представителите на ромския етнос в общината – нередовни профилактични прегледи, липса на информация и насочване към здравни институции за специализирани изследвания и лечение, недостатъчна и недобре представяна информация за бременните, родилките и младите майки относно ключови аспекти на детското здраве, липсата на здравни осигуровки, която възпрепятства реализирането на качествено здравеопазване по отношение на тези лица. По отношение на лицата с увреждания тези проблеми се допълват и от социална изолация и липса на перспективи за развитие.

6. ИЗСЛЕДВАНЕ И АНАЛИЗ НА НОРМАТИВНИ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ, КАСАЕЩИ УЯЗВИМИТЕ ГРУПИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА БРАЦИГОВО.

Нормативните и стратегическите документи, насочени към уязвимите групи като цяло и ромското население в частност, обхващат по-голямата част от основните проблеми, пред които са изправени те по отношение на задоволяване на основни потребности като битови нужди, здравеопазване, образование и други. Изготвените документи почиват на проведени проучвания и анализи на територията като прави впечатление опитът местните стратегически и оперативни документи да бъдат интегрирани с регионални, национални и европейски такива. Мерките и приоритетите, които са заложили в тях изразяват посоката на действията, които следва да бъдат предприемани от местните власти по отношение на разрешаването на важните проблеми на уязвимите групи. С други думи те са израз на водената на местно ниво политика, която е в синхрон с регионалните и национални приоритети в тази сфера. Сред най-важните документи са:

Общински план за развитие на община Брацигово – основополагащ документ за провеждането на политики за местно развитие, категорично изграден в пряка връзка с основните регионални, национални и на ниво Европейски съюз политико формиращи документи и принципи. Сред приоритетите за развитие на общината са:

Приоритет 3.1.: Подобряване качеството на здравните услуги и достъпа до тях – в него са включени мерките:

Мярка 3.1.1.: Обхващане на населението с програми за здравна профилактика и подобряване на условията за достъп до първична и специализирана медицинска помощ;

Мярка 3.1.2.: Повишаване на здравната култура и подобряване на достъпа до дентално медицински услуги;

Приоритет 3.2.: Подобряване качеството и достъпа до образованието и създаване на благоприятна среда за реализация на младото поколение – в него са заложили редица мерки, сред които и:

Мярка 3.2.2.: Подкрепа и разширяване на извънкласни и извънучилищни форми на заниманията на деца и младежи;

Мярка 3.2.3.: Обучения и ориентация на младото поколение към професии от местно значение и професии с трудова реализация;

Мярка 3.2.5.: Обхващане и задържане на ромските деца и ученици в образователната система, осигуряване на качествено образование в мултикултурна образователна среда

Приоритет 3.3.: Подобряване качеството на социалните услуги и интегриране на групи в социална изолация и малцинствени групи – състоящ се от мерки, сред които са:

Мярка 3.3.1.: Поддържане на качеството и създаване на нови социални услуги в общината

Мярка 3.3.2.: Обучение и квалификация на възрастни, на трайно безработни и на други лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда и провеждане на активна политика в пазара на труда;

Мярка 3.3.3.: Превенция на младежката и дългосрочната безработица;

Мярка 3.3.4.: Създаване на условия за равнопоставено интегриране на ромите в обществения и икономическия живот;

Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2016 – 2020 – в него са описани основните приоритети на местната секторна социална политика, сред които:

Приоритетно направление 1: Развитие на услуги в общността за превенция на социалното изключване и изолацията – в общи линии този приоритет предвижда

подобряването на съществуващите и осигуряването на нови социални услуги във връзка с местните особености и специфики.

Приоритетно направление 4: Развитие на междусекторни и междуобщински партньорства при планирането и предоставянето на социални услуги. Предвижда се активно партньорство с неправителствения сектор.

Стратегия за развитие на предучилищното и училищното образование в община Брацигово за периода 2017-2020 г. Тук са изведени следните приоритети:

1. Инвестиране в качествено, конкурентноспособно и ефективно образование, чрез оптимизация на общинската образователна система с цел намаляване процента на преждевременно напусналите и отпаднали деца;
2. Развитие на образователната инфраструктура в съответствие с потребностите на местната икономика и нуждите на пазара на труда, важно условие за по-добра реализация на младите хора на пазара на труда.
3. Осигуряване на съвременно оборудване и обзавеждане и създаване на привлекателна образователна среда;
4. Осигуряване на възможност за целодневна организация на учебния процес, места за отдих и спорт, за занимания по интереси и други;

Годишен план за развитие на социалните услуги на територията на община Брацигово за 2019г. – в него са посочени приоритетите на социалната политика в общината. Сред тях са:

- Развитие и разширяване, както на териториалния обхват, така и на дейностите на социалните услуги в общността;
- Подкрепа и помощ на деца и младежи в риск и техните семейства;

- Подобряване на качеството на живот на възрастните хора и лица в неравностойно положение, чрез предоставяне на ефективни социални услуги;
- Подобряване професионалните умения на специалистите в социалната сфера, чрез обучения, квалификации, обмяна на опит и добри практики;
- Осигуряване на равен достъп до социалните услуги;
- Обхващане на всички уязвими социални групи и предлагане на адекватен отговор на техните потребности;
- Осигуряване на заетост на уязвими групи чрез Национални, Европейски и други програми.

План за изпълнение на областната стратегия за интеграция на ромите в община Брацигово 2014 – 2020 г.

В приоритет „Образование“ се предвиждат цели, задачи и дейности като:

- Гарантиране правото на равен достъп до качествено образование, включително чрез интеграция на ромски деца и ученици в етнически смесени детски градини и училища.
- Постоянен диалог, информационни срещи и дискусии между заинтересованите страни за обмен на информация за важността на ранното детско развитие.
- Повишаване на информираността и формиране на общественото мнение относно ранното детско развитие.
- Мотивационна работа и убеждаване на млади ромски родители за значението на образованието за ранното детско развитие.
- Подобряване на образователната среда и обучение в дух на толерантност, недискриминация и интеграция в детските градини и училищата (вкл. извън ромските махали)

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ НА
ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- Създаване на клубове на етносите и/или традиционните занаяти към – читалище, училище;
- Превенция на отпадане от училище на децата в уязвимо положение и ромите;
- Системна работа с родители на ромски деца с цел превенция на отпадането;
- Осигуряване на редовна посещаемост и задържане в училищата чрез изготвяне на индивидуални учебни програми за децата, застрашени от отпадане;
- Включване на децата от ромски произход в извън училищни дейности и клубове по интереси - спорт, танци, музика, изобразително изкуство и др.;
- Различни форми (психологически, социални, икономически) на подкрепа на ромски семейства и техните деца с риск от ранно отпадане;
- Прилагане на разнообразни форми и програми за повишаване на образователното ниво и мотивацията на учениците и за работа с деца с трудности и дефицити в обучението или отпаднали от училище с цел тяхната реинтеграция;
- Осигуряване на допълнителна подготовка в следучебни занимания и работа с деца с трудности и дефицити в обучението;
- Допълнително обучение по български език за учениците;
- Осигуряване, при необходимост, на психологическа подкрепа за децата и учениците от етническите малцинства;
- Подкрепа на ученици от етническите малцинства за продължаване на образованието в гимназиалния етап и за успешно завършване на средно 6.1.2. Кариерно консултиране и професионално ориентиране на учениците от етническите малцинства;
- Работа с младежи до 18 г., отпаднали от училище, за реинтегриране в образователната система;

- Приобщаване на родителите - роми към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот;
- Изпълнение на работещи модели за повишено участие на родителите в училищния живот.

В приоритет „Здравеопазване и социални услуги“ се предвиждат цели, задачи и дейности като:

- Развиване на медиаторството;
- Подобряване достъпа до качествени здравни и социални услуги в т.ч. интегрирани междусекторни услуги;
- Предоставяне на индивидуални консултации (вкл. психологическа подкрепа) и социално-здравна медиация;
- Разкриване на иновативна социално-здравна услуга от мобилен тип, насочена да подпомогне интеграцията на уязвимите групи в община Брацигово.

В приоритет „Заетост“ се предвиждат цели, задачи и дейности като:

- Активиране на икономически неактивни лица;
- Наемане на трудови медиатори, мениджъри на случай и психолози. Провеждане на скрийнинг и идентифициране на икономически неактивни лица по модела „Активно социално-трудова посредничество – АСПП“;
- Мотивиране за активно поведение на пазара на труда и насочване в мотивационни програми, регистрация в Д”БТ“;
- Посредничество за намиране на работа;
- Професионално информироване и консултиране;
- Психологическо подпомагане;
- Изготвянето на индивидуални планове за икономически неактивните роми;
- Обучения за придобиване на професионална квалификация и ключови компетентности, стажуване и заетост;

- Насочването на безработните роми към посреднически услуги.

В приоритет „Култура и медии“ се предвиждат цели, задачи и дейности като:

- Създаване на условия за развитие на общността, социалната интеграция и преодоляване на негативните стереотипи;
- Повишаване на гражданското участие и осъзнатостта на общността по широк кръг теми, които ще подобрят социалната ориентация и ще насърчат проактивно поведение;
- Подкрепа за създаването и развитието на организационни структури – инициативни групи, общностни организации, квартални съвети и др. и изграждане на капацитет за участие в местния консултативен процес и в процесите на вземане на решения;
- Идентифициране на отговорни лидери сред общността и насърчаване на дългосрочен ангажимент за гражданска активност;
- Изграждане на подкрепящи структури за развитие на общността (общностен център например), за насърчаване на самоорганизацията и обществената ангажираност на общностните членове;
- Създаване на интегриран модел за социална интеграция с участието на всички заинтересовани страни - община, НПО, училища, детски градини, представители на уязвимите групи, здравни и социални услуги, медии, представители на държавни структури;
- Инициране и функциониране на интегрирани социално-здравни услуги след картографиране и идентифициране на основните проблеми за интеграцията на уязвимите групи;
- Разработване, регулярно проследяване и анализ на изпълнението на индивидуални планове за трайна интеграция, съдържащи конкретни мерки за

осигуряване на достъп до пазара на труда, образование, социални и здравни услуги и десегрегация;

С основание можем да заключим, че предвиденият за внедряване модел кореспондира с основните приоритети на местната и респективно на националната и европейска политика и принципи за справяне с проблемите на уязвимите групи и по-конкретно на ромите.

7. ИЗТОЧНИЦИ:

1. Бяла книга: ефективна подкрепа чрез социални услуги за уязвимите групи в България. Основни принципи, Платформа «Социални Политики»;
2. Годишен план за развитие на социалните услуги на територията на община Брацигово за 2019 г.;
3. Годишен план за развитие на социалните услуги на територията на община Брацигово за 2020 г.;
4. Доклад за изпълнение на стратегия за развитие на социалните услуги в община Брацигово за 2018 г.;
5. Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 г.;
6. Общински план за развитие на община Брацигово (2014-2020);
7. Общинска програма за интеграция на ромите в община Брацигово за периода 2012 – 2015 година;
8. Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2016 – 2020 – Община Брацигово;
9. План за действие на община Брацигово /2018-2020 г./ за изпълнение на стратегия за интегриране на ромите в област Пазарджик 2018 – 2020;
10. План за изпълнение на областната стратегия за интеграция на ромите в община Брацигово 2014 – 2020 г.;
11. Стратегия за развитие на предучилищното и училищното образование в община Брацигово за периода 2017-2020 г.;
12. Стратегия за водено от общностите местно развитие на Местна инициативна група – Брацигово – Кричим;
13. „Доклад от проучване за състоянието и бариерите пред достъпа до здравни услуги на уязвими групи - деца от 0 до 3 г., техните семейства и бременни жени“ разработен от „Агенция за социално-икономически анализи“ в изпълнение на проект „За равно начало в ранното детство“ на Фонд за превенция на престъпността – ИГА, финансиран от Фондация „Тръст за социална алтернатива“ (ТСА).

„АРАХНА“ ЕООД

18.10.2019 година